

To Cite This Article: Tepealti, F. (2024). Türkiye-Japonya ilişkileri: yüz yıllık bir değerlendirme. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 53, 136-156. <https://doi.org/10.32003/igge.1500261>

TÜRKİYE-JAPONYA İLİŞKİLERİ: YÜZ YILLIK BİR DEĞERLENDİRME

Türkiye-Japan Relations: A Hundred-Year Assessment

Fahrettin TEPEALTI

Öz

Türkiye ile Japonya, aralarındaki kültürel farklar ve coğrafi uzaklığa rağmen daima iyi ilişkiler içinde olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu zamanında 1871 yılında başlayan iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler, Japonya'nın 6 Ağustos 1924 tarihinde Lozan Antlaşması'nı onaylamasıyla birlikte Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Ertuğrul Fırkateyni kazası ile askeri temelli başlayan iki ülke arasındaki ilişkiler ilerleyen dönemlerde daha çok ekonomik bir boyut kazanmıştır. İçinde bulunduğumuz yıl itibarıyla 100. yılına ulaşan Türk-Japon ilişkilerinin önceki dönemlerde olduğu gibi günümüzde de olumlu seyrini koruduğu görülmektedir. Bu çalışmada bir asırlık Türkiye-Japonya ilişkilerinin tarihsel, ekonomik, politik ve sosyokültürel açıdan değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin geçmişten günümüze gelişimi, durum analizi yöntemi ile ele alınmış ve Japonya'nın farklı şehirlerindeki gözlem ve incelemeler sonucu edinilen bilgilerin de katkısıyla taraflar arasındaki mevcut ve potansiyel iş birliği alanları vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Japonya, Diplomatik İlişkiler, Ertuğrul Fırkateyni.

Abstract

Türkiye and Japan have always had good relations despite the cultural differences and the geographical distance. Diplomatic relations between the two countries, which started in 1871 during the times of the Ottoman Empire, continued in the Republican period with Japan's ratification of the Treaty of Lausanne on 6 August 1924. The relations between the two countries, which started on a military basis after the Ertuğrul Frigate accident, turned into more of an economic dimension in the following periods. It is seen that Turkish-Japanese relations, which have reached their 100th anniversary as of the current year, have maintained their positive course today as it was in the previous periods. In this study, it is aimed to evaluate century-old Türkiye-Japan relations from historical, economic, political and sociocultural perspectives. The development of relations between the two countries from the past to the present has been addressed with situation analysis method and the current and potential areas for cooperation between the parties are emphasised with the contribution of information obtained from observations and examinations in various cities of Japan.

Keywords: Türkiye, Japan, Diplomatic Relations, Ertuğrul Frigate

* Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, fahrettin.tepealti@bakircay.edu.tr

GİRİŞ

Asya Kıtası'nın doğusunda yer alan Japonya, Büyük Okyanus'un sularıyla çevrili dördü büyük olmak üzere yaklaşık 4.000 ada ve adacıktan oluşan bir ülkedir (Lee, 2001). Tarihi geçmişi oldukça eski olan Japonya'nın en önemli dönemlerinden biri de Japon modernleşme hamlesinin gerçekleştirildiği Meiji dönemidir (1868-1912). Ülkenin feodal bir devletten parlamenter monarşiye geçiş yaptığı 44 yıllık bu dönemde Japonya, çeşitli alanlarda yapılan köklü reformlar sayesinde dünyanın önemli devletleri arasındaki yerini almıştır (Turp, 2020). Türkler ile Japonların ilk resmi teması¹ da Japonya'nın ulusal izolasyon dönemini bitirerek ülkenin kapılarını dış dünyaya açan Meiji döneminde yaşanmış ve 1871 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu hakkında bir rapor hazırlaması için görevlendirilen Genichiro Fukuchi'nin ziyareti ile taraflar arasındaki diplomatik ilişkiler başlamıştır (Arık, 1991). Bu ziyaret sırasında kendisine takdim edilen İmparatorluk nişanına karşılık vermek isteyen Sultan II. Abdülhamit, Ertuğrul Fırkateyni'ni Japonya'ya göndermiştir. Japon İmparatoru'na Osmanlı nişanını takdim eden gemi komutanı Osman Paşa, mürettebatı ile dönüş yolunda şiddetli bir tayfuna yakalanmış ve Ertuğrul Fırkateyni 16 Eylül 1890 tarihinde Japonya kıyılarında batmıştır. Bu üzücü hadise iki ülke arasında duygusal bir bağ kurulmasının yanında her alanda yakınlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde gösterdiği büyük gelişme nedeniyle Japonya, "Avrupa'nın hasta adamı" yerine, "Yakın doğunun Japonyası" (Worringer, 2004) olmak isteyen Osmanlı İmparatorluğu tarafından dikkat çekici bir model olarak görülmüştür.² Taraflar arasındaki olumlu ilişkiler Cumhuriyet'in ilanı sonrası dönemde de sürmüştür. Japonya, 6 Ağustos 1924'te Lozan Antlaşması'nı onaylamış ve böylece iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler başlamıştır. Bu dönemde Japon Hükümeti'nin Orta Doğu'daki ilk büyükelçiliğini Türkiye'de açması (1925), iki ülke arasındaki ilişkilere verdiği önemi göstermesi bakımından değerlidir (Japonya Büyükelçiliği, 2024a). Türkiye ile Japonya, I. ve II. Dünya Savaşlarında farklı ittifaklar içinde yer almalarına rağmen doğrudan savaşa girmemiş ve aralarındaki ilişkiler önemli bir zarara uğramamıştır.

Dünya'nın en büyük kıtasının iki ucuna yerleşmiş olan Türkler ve Japonlar, aralarındaki yaklaşık 8.500 km'lik mesafeye rağmen genel olarak olumlu ilişkiler içinde olmuştur. Günümüzde de iki ülke insanların birbirleri hakkında olumlu bir algıya sahip oldukları görülmektedir.³ Bu durumun bir yansıması olarak Türkiye ile Japonya arasındaki diplomatik ilişkilerin 100. yıl dönümü olan 2024 yılı, farklı alanları kapsayan çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır.

Literatürde Japonya ve Türkiye-Japonya ilişkileriyle ilgili Ertuğrul Fırkateyni kazası (Arslan, 1992; Bulut, 2020; Yılmaz, 2015, Misawa, 2003), ekonomi (Özdemir, 2005), sosyokültürel yapı (Kahraman, 2017; Yazıcı, 2019; Kuşçulu, 2020), bibliyografya (İlgürel, 1994) ve farklı zaman dilimlerini kapsayan çeşitli dönemsel çalışmalar (Cankara & Cankara, 2021; Kurt Güveloğlu, 2014; Özyürek, 2016; Turp, 2020; Ulsan, 2017; Worringer, 2004) mevcuttur. Ancak sözü edilen çalışmalara bakıldığında bir olaya veya bir alana odaklandığı ya da belirli bir zaman dilimini ele aldığı görülmektedir. Bu çalışma ise 100. yılına ulaşan Türkiye ile Japonya arasındaki ilişkileri bütüncül bir yaklaşımla ele alarak iki ülke arasındaki askerî, ekonomik, politik ve sosyokültürel ilişkilere odaklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı siyasi ve tarihi gelişmeler temelinde iki ülke arasındaki ilişkilerin asırlık gelişim sürecini ortaya koyarak mevcut ve potansiyel iş birliği alanlarına vurgu yapmaktır. Bu çerçevede makale, dört bölüm olarak kurgulanmıştır. Birinci bölümde iki ülke arasındaki ilişkilerin temeli sayılabilecek Ertuğrul Fırkateyni kazası, ikinci bölümde Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye-Japonya ilişkileri, üçüncü bölümde Soğuk Savaş dönemi Türkiye-Japonya ilişkileri ve dördüncü bölümde ise Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye-Japonya ilişkileri incelenmiştir. Çalışmanın hazırlanmasında konunun interdisipliner niteliği nedeniyle mümkün olduğunca farklı disiplinlere ait kaynaklardan yararlanılmış ve coğrafi yaklaşımın bir gereği olarak saha çalışması yoluyla elde edilen bilgi ve görsellere yer verilmiştir.

- 1 Şüphesiz çeşitli alanları kapsayan Türk-Japon ilişkilerinin geçmişi çok daha eskidir. Örneğin "tarihteki ilk Japon haritası, içinde hatalar barındırsa da 11.yüzyılda Kaşgarlı Mahmud tarafından 'Divan-ı Lügat-üt Türk'te çizilmiştir" (Ulsan Şahin, 2001).
- 2 Japonya'nın Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde alternatif bir rol model olarak görülmesindeki en önemli neden, ekonomi alanında gösterdiği büyük gelişimdir. "Japon ekonomik mucizesi" olarak adlandırılan bu gelişim, geleneksel yapı ile transfer edilen teknolojinin uyumu sonucunda ortaya çıkmıştır. Böylelikle "modern iktisadi faaliyetleri geleneksel kurumlara birleştirmeyi Avrupa dışında ilk ve tek başaran ülke konumunda olan Japonya batılılaşmadan da kalkınabileceğinin mesajını vermektedir" (Özdemir, 2005).
- 3 Konuyla ilgili yapılmış ayrıntılı bir çalışma için bkz: (Kahraman, 2017).

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma metotlarından gözlem ve durum analizi yöntemleri kullanılmıştır. Durum analizi, çalışılan konunun çoklu veri toplama yoluyla incelendiği bir araştırma metodudur. Bu yöntemde araştırmacı zaman içinde sınırlandırılmış bir konuyu çoklu kaynaktan elde edilmiş veriler sayesinde derinlemesine inceleme imkânı bulur (Chmiliar, 2010; Creswell, 2007; Merriam, 2013). Bu yaklaşımın bir gereği olarak literatür taraması sonucu edinilen bilgiler, dönemin gazete haberleri, arşiv belgeleri, Türk ve Japon Dışişleri Bakanlıkları ile Büyükelçiliklerinin açık verileri çalışmanın ana kaynakları niteliğindedir. Ayrıca 8 Eylül-16 Eylül 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen “Tarihe Vefa: Ertuğrul Projesi” kapsamında Japonya’nın Tokyo, Yokohama, Osaka, Kyoto, Wakayama ve Kushimoto şehirlerinde yapılan görüşme, gözlem ve incelemeler yoluyla edinilen bilgi ve görsellerden de yararlanılmıştır. Bu çerçevede çalışma, iki ülke arasındaki tarihi, siyasi, ekonomik ve sosyokültürel ilişkilerin gelişim seyrine odaklanmış ve bu süreçte etkili olan faktörleri bütüncül bir yaklaşımla açıklamaya çalışmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Türk-Japon İlişkilerinin Dönüm Noktası: Ertuğrul Fırkateyni Faciası

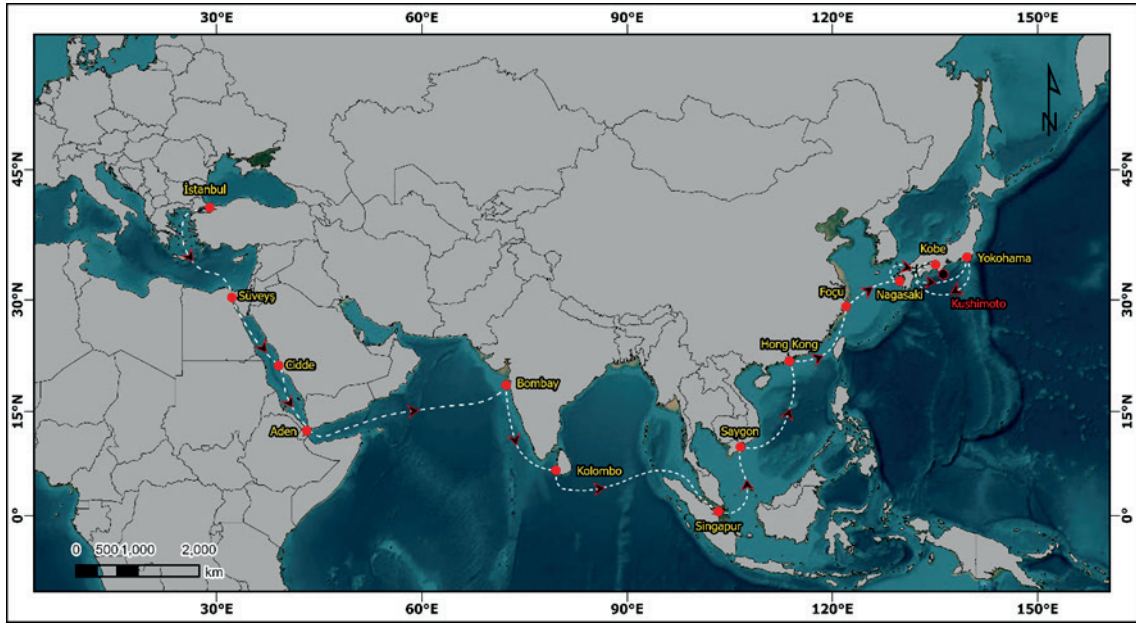
19. yüzyılda çözülme sürecine giren Osmanlı İmparatorluğu’nda devletin nasıl kurtarılabilceğine yönelik çözüm arayışları gündeme gelmiştir. “Osmanlılık”, “Türkçülük” ve siyasal iktidarın aynı zamanda Halifelik makamına da sahip olmasının etkisiyle “İslamcılık”, bu dönemde İmparatorluğun kurtuluşu için öne sürülen siyasal fikirlerdir (Tunaya, 2004). Bu zaman diliminde hem kendi kültürünü muhafaza eden hem de kurumlarını modern bir şekilde yeniden yapılandıran Japonlar, devletin bekası için çözüm arayışındaki Osmanlı aydınlarının dikkatini çekmiş ve Japon modernitesi alternatif bir ilgi odağına dönüşmüştür (Cankara & Cankara, 2021).

Türkler ile Japonların ilk diplomatik teması, 1600’lerde başlayıp 200 yıldan fazla süren ve bazı istisnalar dışında diğer ülkelerle iletişimin engellendiği ulusal izolasyon sürecinin bitmesiyle gerçekleşmiştir (Japonya Büyükelçiliği, 2024b). Meiji Restorasyonu Devri (1868-1912) olarak bilinen bu yeni dönemde Japonya’yı askeri feodal bir devlet olmaktan çıkararak “Meiji Anayasası” yürürlüğe girmiş ve ülkenin diğer devletlerle ilişkileri tesis edilmeye başlanmıştır. Yeni bir devlet politikası çerçevesinde Japonya’nın temas ettiği ülkelerden biri de Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Bu amaçla Japon Dışişleri Bakanlığı’nda kâtip olarak görev yapan Genichiro Fukuchi, 1871 yılında İstanbul’u ziyaret etmiş ve böylece iki ülke arasındaki resmî ilişkiler başlamıştır (Koç, 2020). Osmanlı döneminde Türk-Japon ilişkilerinin gelişmesi bakımından önem arz eden diğer bir olay da Japon Prensi Komatsu Akihito’nun 1887 yılındaki ziyaretidir. İstanbul’da büyük bir ilgi ile karşılanan Prensi, kabulü sırasında Sultan II. Abdülhamid’e İmparator Meiji’nin nişanını takdim etmiştir. Sultan II. Abdülhamid de kendisine takdim edilen nişana mukabelede bulunmak ve Osmanlı Bahriyesindeki genç denizcilerin tecrübe kazanması amacıyla 1889 yılında Osman Bey komutasındaki Ertuğrul Fırkateyni’ni Japonya’ya göndermiştir (Turp, 2021).

Japonya ziyareti için seçilen Ertuğrul Fırkateyni, hem yelkenli hem de kömürle çalışabilen 25 yıllık bir gemiydi. Donanmadaki diğer gemilere nazaran daha az masraflı olacağı düşüncesiyle tercih edilen Ertuğrul Fırkateyni, o dönemde bizzat personeli tarafından “güvenli seyahat için gerekli donanıma sahip olmadığı” yönünde itirazlarla karşılaşmıştır.⁴ Ancak yapılan değerlendirmeler neticesinde Ertuğrul Fırkateyni’nin gönderilmesi kararlaştırılmış ve gemi 14 Temmuz 1889’da sefere uğurlanmıştır.

Bahriye Nezareti tarafından yapılan planlamaya göre “yolculuğun güzergâhı sırasıyla Marmaris, Port Said, Süveyş, Cidde veya Kamaran, Aden, Bombay, Kolombo, Gale, Trinkomali, Madras, Pondişeri, icabında Kalküta, Akyab, Penan, Malakka, Singapur, Saygon, Hongkong, Svatov, Amoy, Şangay, Nagasaki ve Yokohoma olarak belirlenmiştir.” (Bulut, 2020). Ancak çeşitli nedenlerle gemi, Şekil 1’de gösterilen haritadan da anlaşılacağı üzere bu limanların bazılarında uğramamıştır.

4 Bu yöndeki ayrıntılı bir değerlendirme için bkz: (Bulut, 2020).

Şekil 1: Ertuğrul Fırkateyni'nin Sefer Güzergahı (Arslan, 1992 ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2015'teki veriler esas alınarak hazırlanmıştır.)

Ertuğrul Fırkateyni'nin seferi, çevresel ve teknik nedenlerden dolayı oldukça sıkıntılı geçmiştir. Süveyş Kanalı'na giren gemi, karaya oturmuş ve dümeni kırılmıştır. Bunun üzerine bakıma alınan gemi, iki ay sonra tekrar yola çıkabilmiş ve sırasıyla Cidde, Aden, Bombay⁵ ve Kolombo'ya ulaşmıştır. 15 Kasım 1889'da Singapur'a varan Ertuğrul Fırkateyni, bölgedeki olumsuz hava koşulları nedeniyle burada uzun bir süre beklemek zorunda kalmış ve nihayet 22 Mart 1890'da Saygon'a hareket edebilmiştir. Buradan Hong Kong'a ulaşmak için yola çıkan gemi, yakalandığı tayfun nedeniyle zarar görmüş ve tekrar Saygon'a dönmek zorunda kalmıştır. Gerekli tamir ve bakımların ardından yeniden hareket eden gemi, Hong Kong ve Foçu'ya uğramış ve 22 Mayıs 1890'da Japonya'nın Nagasaki Limanı'na ve nihayet 7 Haziran 1890'da da planlanan varış noktası olan Yoklohama Limanı'na ulaşmıştır. Ancak geminin yaşadığı olumsuzluklar burada da sürmüş ve ülkedeki kolera salgınından etkilenen 13 denizci hayatını kaybetmiştir (Bulut, 2020).

Ertuğrul Fırkateyni'nin mürettebatı Japonya'da oldukça sıcak karşılanmış ve gemi komutanı Osman Paşa, İmparator Meiji'ye Sultan II. Abdülhamid tarafından gönderilen şeref nişanını takdim etmiştir (Özyürek, 2016). Japonya'daki görevlerini tamamlayan gemi mürettebatı, Japon uzmanların "geminin buhar makinası tamir görmeli" uyarısına rağmen İstanbul'dan gelen emir üzerine 15 Eylül 1890'da dönüş yoluna çıkmış ve bölgede etkili olan şiddetli bir tayfuna yakalanan Ertuğrul Fırkateyni, 16 Eylül 1890'da Wakayama şehrine bağlı Kaşinozaki Burnu'ndaki kayalıklara çarparak batmıştır. Gemi komutanı Osman Paşa dâhil gemi mürettebatından 587 kişi şehit olmuş (Yılmaz, 2015), geriye kalan Türk denizciler, civardaki Japon köylüler ve balıkçıların yardımıyla kurtulmuştur.⁶ Ertuğrul Fırkateyni'nin hayatta kalan 69 mürettebatı daha sonra Japon donanmasına ait Hiei ve Kongo zırhlıları ile İstanbul'a götürülmüştür (Kuşuklu, 2022). Fotoğraf 1'de Ertuğrul Fırkateyni'nin kaza geçirip battığı kıyı alanı gösterilmiştir.

5 Ertuğrul Fırkateyni'nin Bombay'a gelmesi Hindistan'daki Müslüman nüfus tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Halk, cuma namazına giden mürettebattan yaklaşık 150 askere büyük sevgi gösterisinde bulunmuştur (Arslan, 1992).

6 Yazarın yürütücülüğünde gerçekleştirilen "Tarihe Vefa: Ertuğrul Projesi" kapsamında 16 Eylül 2017 tarihinde kazanın yaşandığı Wakayama'daki Kushimoto Belediyesi ziyaret edilmiştir. Bu görüşmede dönemin belediye başkanı Katsumasa Tashima ziyaretçilerini, karaya çıkan ilk Türk denizciyi evinde ağırlayan Japon köylünün ailesine mensup bir kişi ile tanıştırmıştır. Onun aile büyüklerinden öğrendiğine göre kazadan hemen önce bölgede gemi kazanından kaynaklı olduğu düşünülen büyük bir patlama sesi duyulmuştur. Kaza bölgesine koşan Japon köylüler, hipotermi geçiren Türk denizcileri sarılarak ısıtmaya çalışmış ve günlerce evlerinde ağırlamıştır.

Fotoğraf 1: Ertuğrul Fırkateyni'nin Battığı Kıyı (Kushimoto/Wakayama).

Ertuğrul Fırkateyni'nin yaşadığı bu trajik hadise, Türk tarihinde derin bir üzüntü ile hatırlanmasının yanında iki millet arasındaki dostluk bağının kurulmasının da en büyük mimarı olmuştur. Bu dostluğun bir yansıması olarak Japon devleti, şehit olan Türk denizcilerin anısına kazanın yaşandığı Kushimoto'ya bir anıt ve yanına da Ertuğrul Fırkateyni Müzesi inşa ettirmiştir. Her yıl kazanın yıl dönümü olan 16 Eylül gününde Türk Büyükelçiliği personeli ve Japon yetkililer bu anıt önünde anma töreni düzenlemektedir.⁷ Bu anma etkinliklerinden biri de İstanbul Erkek Lisesi ve kardeş okul protokolü imzaladığı Kushimoto Lisesi'nin katılımıyla 16 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Fotoğraf 2'de söz konusu etkinlikten bir kesit gösterilmiştir.

⁷ Anıt çevresinin temizliği ise her ayın 16'sında bölgede bulunan ilkokulun öğrencileri tarafından yapılmaktadır. Kushimoto'da yaşayan Japonların Türkiye ve Türk kültürüne olan ilgi ve sevgileri oldukça üst düzeydedir.

Fotoğraf 2: İstanbul Erkek Lisesi ve Kushimoto Lisesi Mensuplarının, Kazanın 127. Yıl Dönümü Münasebetiyle Gerçekleştirdikleri Anma Etkinliğinden Bir Görüntü-Wakayama

İki ülke arasındaki Ertuğrul Fırkateyni kaynaklı gelişen yakınlaşmanın yansımalarını farklı alanlarda gözlemlemek mümkündür. 1985 yılında İran-İrak savaşı nedeniyle Tahran'da mahsur kalan Japonların Türkiye tarafından tahliye edilmesi, Japonya'nın 2003 yılını Türk yılı; Türkiye'nin de 2010 yılını Japon yılı olarak ilan etmesi ve birçok Türk ve Japon şehrin birbirlerini "Kardeş Şehir" olarak tanımaları bu çerçevede verilebilecek belli başlı örneklerdir.⁸

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye-Japonya İlişkileri

I. Dünya Savaşı sonrasında geniş çaplı bir işgale maruz kalan Anadolu toprakları, Millî Mücadele'nin başarıya ulaşması sayesinde kurtarılmış ve Türk milleti, 29 Ekim 1923'te yeni devletini ilan etmiştir. Ulus devlet esasına göre kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Lozan Antlaşması ile uluslararası meşruiyet sahibi olmuştur. Söz konusu antlaşma çerçevesinde Japonya da 6 Ağustos 1924'te Türkiye Cumhuriyeti'ni tanımış ve diplomatik ilişkilerini geliştirme isteğini belirtmiştir (Thobie, 2012). İki ülke arasındaki resmî ilişkilerin başlamasıyla Japonya, 23 Mart 1925'te İstanbul'da; Türkiye ise 7 Temmuz 1925'te Tokyo'da

⁸ Mersin ile kazanın yaşadığı Kushimoto, Üsküdar ile Shibuya (Tokyo), Beyoğlu ile Bunkyo (Tokyo), Yalova ile Tonami (Toyama) ve Giresun ile Sagae (Yamagata) şehirleri yaptıkları protokoller çerçevesinde birbirlerini kardeş şehir ilan etmiştir (Japonya Büyükelçiliği, 2024b).

diplomatik temsilciliklerini açmıştır (Nagata, 2001). Temsilciliğini ilk önce konsolosluk düzeyinde açan Türkiye, 1936 yılında atadığı Büyükelçi Hüsrev Gerede ile temsilcilik düzeyini Büyükelçilik seviyesine çıkarmıştır (Esenbel, 2002). Japonya ise Orta Doğu'da açtığı ilk büyükelçilik olan İstanbul'daki büyükelçiliğini 1937 yılında başkent Ankara'ya taşımıştır (Çelikler, 2020). 1925 yılında Tokyo'da Japon-Türk Dostluk Derneği kurulmuş ve böylelikle iki ülke arasındaki ilişkiler yeni bir boyut kazanmıştır. Japon Hükümeti ve özel şirketlerinin⁹ Türkiye'ye olan ilgisi sayesinde 1923-1929 arası dönemde ivme kazanan iki ülke arasındaki ticaret hacmi yaklaşık 5 kat artmıştır (Thobie, 2012).

Bu dönemde Türkiye-Japonya ilişkilerinin gelişimi bakımından en önemli girişimlerden biri de Japon İmparatoru'nun kardeşi Prens Nobuyoto Takamatsu'nun Türkiye'yi ziyaretidir. Eşiyle birlikte çıktığı yurt dışı gezi kapsamında Yunanistan'dan Türkiye'ye geçen Prens, 12 Ocak 1931'de İstanbul'a gelmiş ve daha sonra Cumhurbaşkanı M. Kemal Paşa ile görüşmek için Ankara'ya geçmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 13 Ocak 1931). Türk modernleşmesini yakından incelemek amacıyla Türkiye'ye gelen Prens Takamatsu, Ankara'da M. Kemal Paşa tarafından kabul edilmiş ve şerefine yemek verilmiştir. Görüşmede iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi talebini ifade eden Japon Prens (Vakit Gazetesi, 14 Ocak 1931), 18 Ocak 1931'de Türkiye'den ayrılarak Sofya'ya hareket etmiştir (Milliyet Gazetesi, 19 Ocak 1931). "Geç başlayıp fakat kısa zamanda gelişme gösteren Türk-Japon ilişkileri bundan sonra II. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, Türkiye'nin 23 Şubat 1945'te Japonya'ya savaş ilan etmesiyle kesilecek ve diplomatik münasebetler ancak 1952'de başlayacaktır" (Özyürek, 2016).

Japonya'nın bu dönemde Çin'i merkeze alan Asya'daki yayılmacı girişimleri, Batı ülkelerinde rahatsızlığa neden olmuş ve Japonya'nın Hindu-Çin'i işgaline tepki olarak ABD, ticaret ve petrol ambargosu uyguladığı Japonya'nın kaynaklarının %90'ını kesmiştir. ABD'nin bu hamlesine karşılık olarak Japonya, 7 Aralık 1941'de Hawaii Adası'ndaki Pearl Harbor Limanı'na hava saldırısı düzenlemiş ve Amerikan filosunu imha etmiştir. ABD'nin II. Dünya Savaşı'na katılmasına neden olan bu olaydan sonra Japonya yeni cephelerde mücadele etmek zorunda kalmıştır. Savaşın ilerleyen döneminde Amerikan ordusunun 1944 yılında başlattığı hava saldırıları nedeniyle neredeyse tamamen yıkılan Tokyo'da 100 bin sivil hayatını kaybetmiştir. Bu ağır yıkım ve kayıplara rağmen Japonya, ordusunun şartsız teslim olmasını öngören Potsdam Deklarasyonu'nu reddetmiştir. Bunun üzerine ABD hava kuvvetleri, 6 Ağustos 1945 tarihinde önce Hiroşima'ya, üç gün sonra da Nagasaki'ye atom bombası atmıştır. Japonya tarihinde "*Büyük Felaket*" olarak isimlendirilen bu saldırılardan sonra Japon ordusu teslim olmak zorunda kalmıştır. Bu mağlubiyetin ardından Japon İmparatoru "İlahi" yetkisinden vazgeçtiğini açıklamıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde Japonya, 2 Eylül 1945'te Tokyo açıklarında demirli Amerikan deniz kuvvetlerine ait Missouri Zırhlısı'nda teslim belgesini imzalamış ve Japonya'nın tarihinde maruz kaldığı ilk işgal dönemi başlamıştır. Bu antlaşmayla Uzak Doğu'daki savaş sona ermiş ve Müttefik Devletler, yaklaşık 40 milyon insanın canına mal olan II. Dünya Savaşı'nın galibi olmuştur (Koç, 2020; Najmuldeen, 2020; Yıldız, 2019).

II. Dünya Savaşı başladığında Japonya, ana aktörlerden biri olarak savaştaki yerini alırken Türkiye savaşa katılmamak için azami çaba göstermiştir. Ancak savaşın sonlarına gelindiğinde Türkiye, Müttefik Devletler'in tasarlayacağı yeni dünya düzeninde yer edinebilmek amacıyla önce ocak ayında Japonya ile tüm ilişkilerini kesmiş ve 23 Şubat 1945'te Japonya'ya sembolik bir savaş ilanında bulunmuştur (Armaoğlu, 2021). Türkiye, Japonya'nın teslim olduktan sonraki süreci yakından takip etmiş ve 1952 yılında ülkedeki büyükelçiliğini tekrar açmıştır. Japonya ise Türkiye'deki büyükelçiliğini 1953 yılında faaliyete geçirmiş ve böylece iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler yeniden canlanmıştır (Cankara & Cankara, 2021).

Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye-Japonya İlişkileri

Soğuk Savaş¹⁰ Dönemi, II. Dünya Savaşı'nın bitişi (1947) ile başlayıp Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılına (1991) kadar sürmüş iki bloklu bir gerginlik dönemidir. ABD'nin liderliğindeki Batı Bloku ile SSCB'nin öncülük

⁹ Bu dönemde Türkiye'ye gelen ilk Japon müteşebbis, bir gezgin olan Kozui Otani'dir. Otani, 1927 yılında Atatürk ile ortak olarak Ankara Sanayi-i Ziraiye Limited Şirketi'ni kurmuş ve böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'ne ilk doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapan kişi olmuştur. Otani, aynı zamanda Kushimoto'daki Ertuğrul Frkateyni anıtı üzerindeki kitabenin de yazarıdır (Japonya Büyükelçiliği, 2024b).

¹⁰ "Soğuk Savaş" ifadesi ilk olarak 16 Nisan 1947'de dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman'ın danışmanlığını yapan Bernard Baruch tarafından kullanılmıştır. Baruch yaptığı bir açıklamada taraflar arasındaki gerginliği "bir çeşit soğuk savaş" olarak tanımlamıştır (Abdullah, 2019).

ettiği Doğu Bloku arasında keskin bir rekabetin yaşandığı bu dönemde taraflar doğrudan bir askerî çatışmaya girmese de her alanda yoğun bir mücadele içinde olmuştur.

Soğuk Savaş'ın başlangıç dönemine karşılık gelen 1945-1951 yılları arasında Japonya, ABD işgali altında kalmış ve bu süre zarfında Amerikan Generali Douglas Mac Arthur, ülkedeki karar alma mekanizmasının merkezinde yer almıştır. Japonya, 1947 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa ile imparatorun devlet başkanı; başbakanın ise hükümet başkanı olduğu parlamenter cumhuriyete geçmiştir (Palacioğlu, 2018). General Mac Arthur'un diktesiyle yeni anayasada yer alan 9. Madde¹¹ ile Japonya, “tam silahsızlandırılmış bir devlet” haline getirilmiş ve savaşa kabiliyeti ortadan kaldırılmıştır. Ülkenin savunma maliyeti ve sorumluluğunu ABD üstlenmiş ve bu durum da güvenliği garanti altına alınan Japonya'nın ekonomik kalkınmasını hızlandırmıştır.¹² Dolayısıyla bu dönemde gelişimi sınırlandırılmaya çalışılan Japonya için ABD, “cömert bir işgalci ve müttefik” (Kösebalaban, 1998) olmuştur. 1950 yılına gelindiğinde patlak veren Kore Savaşı nedeniyle ABD'nin Japonya'ya yönelik güvenlik politikalarında köklü bir değişim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Uzak Doğu'daki menfaatleri açısından Çin'i bir tehdit olarak gören ABD, Japonya'nın desteğini alabilmek amacıyla uluslararası toplantı çağrısında bulunmuş ve yapılan görüşmeler neticesinde 8 Eylül 1951'de II. Dünya Savaşı'nı resmî olarak sona erdiren San Francisco Barış Antlaşması imzalanmıştır.¹³ Böylelikle Japonya, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 49 ülkeyle imzaladığı bu antlaşma ile resmen bağımsızlığına kavuşarak daha geniş bir hareket alanına sahip olmuştur.

Soğuk Savaş Dönemi'ndeki Türkiye-Japonya ilişkileri San Francisco Barış Antlaşması öncesinde tesis edilmeye başlanmış ve 2 Temmuz 1951'de dönemin Londra Başkonsolosu Mennan Tebelen, Türkiye'nin Tokyo Başkonsolosu olarak görevlendirilmiştir (BCA, 30-11-1-0/225-26-3). San Francisco Barış Antlaşması ise 12 Mayıs 1952'de TBMM'de onaylanmış ve 17 Mayıs 1952'de Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete, 17 Mayıs 1952). Akabinde Türkiye, 21 Ekim 1952'de Orgeneral İzzet Aksalır'ı Tokyo Büyükelçiliğine atamış (Akşam Gazetesi, 22 Ekim 1952); Japonya'nın Ankara Büyükelçiliğine atadığı Shinichi Kamimura ise 19 Mayıs 1953'te Londra üzerinden Ankara'ya gelerek görevine başlamıştır (Milliyet Gazetesi, 14 Mayıs 1953).

San Francisco Barış Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve karşılıklı büyükelçi atamalarıyla birlikte iki ülke arasındaki ticari ilişkiler de canlanmıştır. Türkiye, Japonya'ya tuz, buğday ve pamuk başta olmak üzere ham madde ihraç ederken karşılığında mamul madde ve teknolojik ürünler satın almıştır. İki ülke arasında takas usulünün uygulandığı bu dönemde Türkiye Denizcilik Bankası'nın Japonya'dan satın aldığı şilepler en önemli ticari ürünler içinde yer almıştır. Ancak 1948-1960 arası dönemde Türkiye ile Japonya arasında yapılan anlaşma, görüşme ve girişimlere rağmen ticari ilişkilerin inişli çıkışlı bir grafik çizdiği ve arzu edilen seviyeye çıkamadığı görülmektedir (Turp, 2020).

Bu dönemde Başbakan Adnan Menderes'in Japonya ziyareti iki ülke arasındaki ilişkilerinin gelişimi bakımından büyük önem taşımaktadır. Menderes'in Uzak Doğu gezisi kapsamında 20-25 Nisan 1958 tarihleri arasında yaptığı bu ziyaret, Türkiye'den Japonya'ya Başbakan seviyesinde gerçekleştirilen ilk resmî ziyaret olmuştur. Menderes, yanındaki geniş bir heyetle 19 Nisan 1958'de Japonya'ya hareket etmiş (Milliyet Gazetesi, 20 Nisan 1958) ve 21 Nisan günü Tokyo'ya ulaşmıştır. 22 Nisan'da Japon İmparatoru Hirohito tarafından kabul edilen Menderes'e, Tokyo fahri hemşeriliği; Nihon Üniversitesi tarafından fahri doktora ve Hükümet tarafından da Japonya'nın en büyük nişanı olan “Doğan Güneş Nişanı” takdim edilmiştir (Milliyet Gazetesi, 23 Nisan 1958). Ayrıca “iki ülke temsilcilerinin görüşmeleri sonucunda; balıkçılık, madencilik, hidroelektrik ve enerji alanlarında teknik işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır” (Çelikler, 2020). Menderes'in 25 Nisan'da sona eren ekonomi ve kültür odaklı bu gezisi, Türk-Japon ilişkilerinin ilerlemesi adına önemli bir zemin teşkil etmiştir.

11 Son dönemde Çin'in benimsediği politikalar nedeniyle varlığı tartışılmalı hale gelen bu maddeye göre “Adalet ve düzene dayanan uluslararası bir barışı gönülden isteyen Japon halkı, ulusun egemenlik hakkı olan savaştan ve uluslararası uyumsuzlukları çözme aracı olarak kuvvet kullanmaktan, sürekli olarak feragat eder. Bir önceki paragraftaki amacı gerçekleştirmek için, hiçbir kara, deniz ve hava kuvveti veya herhangi diğer bir savaş kuvveti muhafaza edilemez. Devlete muhariplik hakkı tanınmaz” (Şirin, 2015).

12 Bu dönemde kalkınma alanında hızlı bir ilerleme gösteren Japonya, eğitim alanında da çarpıcı bir gelişim kaydetmiştir. Bu konuda yapılmış ayrıntılı bir çalışma için bkz: (Yaman & Özşen, 2002).

13 Antlaşma metni için bkz: (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1952).

Bu dönemde Türkiye ile Japonya arasında tesis edilen olumlu ilişkilerin farklı alanlarda yansımalarını görmek mümkündür. Örneğin Japonya, 1966 yılındaki Birleşmiş Milletler (BM) Kıbrıs Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılmasına yönelik karar tasarısına destek vererek Türkiye'nin yanında yer almış (Cankara & Cankara, 2021) ve Türkiye'nin ekonomik krizle mücadele ettiği bu dönemde Türkiye'nin 5,7 milyar dolarlık borcunu erteleyerek doğrudan kalkınmaya yönelik 350 milyon dolarlık yardımda bulunmuştur (Çelikler, 2020).

Türkiye ile Japonya arasındaki karşılıklı ziyaretler, bakan ve yüksek bürokratlar düzeyinde devam etmiştir. 13-18 Ocak 1969 tarihleri arasında dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Japon Hükümeti'nin davetlisi olarak Japonya'yı ziyaret etmiştir. Dönemin Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarı Turgut Özal'ın da katıldığı bu ziyaret, Türkiye'den Japonya'ya Dışişleri Bakanı düzeyinde yapılan ilk ziyarettir. Turgut Özal, 5 Eylül 1970'te DPT Müsteşarı olarak; 8-11 Şubat 1981'de ise Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak tekrar Japonya'ya gitmiştir. 8-9 Ağustos 1983 tarihlerinde ise Japonya'dan Türkiye'ye Dışişleri Bakanı düzeyinde ilk resmî ziyaret gerçekleşmiştir. Japon Dışişleri Bakanı Shintaro Abe'nin bu ziyareti sırasında Altınkaya Barajı ve hidroelektrik santralinin yapımında kullanılmak üzere 65 milyon dolarlık bir kredi anlaşması imzalanmıştır (Cankara & Cankara, 2021).

1985 yılına gelindiğinde Türk ve Japon toplumları arasındaki duygusal bağı pekiştiren bir hadise meydana gelmiştir. İran ile Irak arasındaki savaşın devam ettiği günlerde Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin, 18 Mart 1985'te İran'a bir hava saldırısı gerçekleştireceklerini ilan etmiş ve bunun üzerine İrandaki vatandaşları bulunan ülkeler tahliye operasyonlarına başlamıştır. Ancak Tahrandaki otomobil fabrikasında çalışan Japon görevliler ve ailelerinden oluşan 215 kişilik bir grup ülkeden çıkamamıştır. Bunun üzerine Japonya'nın Tahran Büyükelçisi Yutaka Nomura, tahliye için ülkesinden özel uçak istemiş ama bu talebi güvenlik endişelerini gerekçe gösteren Japon Hükümeti tarafından karşılanmamıştır. Daha sonra Japon Büyükelçi, Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi İsmet Birsnel ile temasa geçerek yardım istemiştir. Gelişmelerden haberdar edilen dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın verdiği talimatla Türk Hava Yolları (THY) bir kurtarma operasyonu düzenlemiş ve 15 Mart'ta yapılan özel bir seferle Tahrandaki mahsur kalan Japon vatandaşları Türkiye'ye getirilmiştir (Hürriyet Gazetesi, 5 Şubat 2004; Şen, 2018). Böylelikle Türkiye, 95 yıl sonra Ertuğrul Fırkateyni kazasında askerlerine yardım eden Japonlara benzer şekilde karşılık vermiştir. Japon devleti ve toplumunda büyük bir minnetle karşılanan bu kurtarma operasyonu, Türk ve Japon basınında çeşitli haberlere konu olmuş ve belgeseli çekilmiştir. Ayrıca bu operasyona 2015 yapımı "Ertuğrul 1890" ve 2019 yapımı "Yuvaya Dönüş" filmlerinde de yer verilmiştir.

Turgut Özal bu dönemde "Türkiye'yi Orta Doğu'nun Japonya'sı yapmak" hedefini çeşitli defalar dile getirmiş (Daban, 2017) ve kalkınmada örnek ülke olarak gösterdiği Japonya'ya olan ilgisini sürdürmüştür. Özal, 1969 ve 1970 yıllarında DPT Müsteşarı, 1981'de ise Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak ziyaret ettiği Japonya'ya 19-22 Mayıs 1985 tarihleri arasında bu kez Başbakan sıfatıyla gitmiştir. Japon İmparatoru Hirohito tarafından ayrılan Özal'ın bu gezisi, II. Boğaz Köprüsü'nün yapımına yönelik bir anlaşma imzalanması nedeniyle önemlidir. Buna göre I. Boğaz Köprüsü ihalesinde umduğunu bulamayan Japonlar, bu proje için 24 milyar 300 milyon yen (yaklaşık 100 milyon dolar) tutarında kredi desteği sağlamayı taahhüt etmiştir (Matsutani, 1994). 29 Mayıs 1985'te temeli atılan ve 4 Aralık 1985'te inşasına başlanan köprü, dünyada benzerleri ile kıyaslandığında rekor sayılabilecek bir zamanda bitirilerek Başbakan Turgut Özal tarafından 3 Temmuz 1988'de hizmete açılmıştır (KGM, 2024). Turgut Özal'ın Japonya ziyaretleri bu tarihten sonra da devam etmiştir. Şubat 1989'da Japonya İmparatoru Hirohito'nun cenazesine Başbakan olarak katılan Özal, Haziran 1990'da Türk-Japon ilişkilerinin yüzüncü yılı olması münasebetiyle Osaka'daki Türk haftasına ve Kasım 1990'da da Japonya İmparatoru Akihito'nun tahta çıkma merasimine Cumhurbaşkanı sıfatıyla iştirak etmiştir (Abe, 2004). İki ülke arasındaki coğrafi uzaklığa rağmen Turgut Özal'ın Japonya'ya gitme sıklığı, bu ülkeye verdiği önemi göstermesi bakımından önemlidir.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye-Japonya İlişkileri

Soğuk Savaş Dönemi, SSCB'nin 26 Aralık 1991'de resmen dağılması ile sona ermiş ve dünyada ABD'nin hegemonyasında tek kutuplu yeni bir dönem başlamıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nde Batı İttifakı içinde yer alan Türkiye ve Japonya arasındaki

İlişkiler bu yeni dönemde her alanda daha da yoğunlaşmış ve karşılıklı ziyaretler sürmüştür. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, 28 Kasım-5 Aralık 1992 tarihleri arasında Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin ve Devlet Bakanı Cavit Çağlar ile birlikte Japonya'ya gitmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1994). Demirel'in bu ziyareti sırasında verdiği talimat doğrultusunda Mart 1993'te Türk Japon Vakfı kurulmuştur. Arazi ve inşaat maliyetinin büyük bölümü Türkiye tarafından karşılanan Ankara merkezli vakfın açılışı ise 3 Mayıs 1998'de dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Japonya Prensi Tomohito Mikasa tarafından yapılmıştır (Türk Japon Vakfı, 2024). Bu dönemde Japon sermayesi Sakarya'da kurulan ToyotaSA fabrikası ile Türkiye'de çok önemli bir yatırım gerçekleştirmiştir. Sabancı Holding ile Toyota Motor Corporation ve Mitsui şirketlerinin ortaklığındaki fabrikanın temeli Mayıs 1992'de atılmış ve Eylül 1994 itibarıyla seri üretime başlayan şirket, Türkiye'nin en büyük özel sektör kuruluşu haline gelmiştir (Çelikler, 2020; Toyota, 2024).

Türkiye-Japonya ilişkileri açısından 1995 yılının en kayda değer gelişmesi, Başbakan Tansu Çiller'in şubat ayında yaptığı Japonya ziyaretidir. Mayıs 1996'da ise Japonya Dışişleri Bakanı Yukihiko İkada, resmi temaslarda bulunmak üzere Türkiye'ye gelmiştir. Japonya'dan Türkiye'ye Dışişleri Bakanı seviyesinde yapılan bir sonraki ziyaretse 17 Ağustos 1999 tarihli Marmara depremi nedeniyle gerçekleştirilmiştir. 19 Ağustos'ta ülkemize gelen Dışişleri Bakanı Masahiko Komura, yaşanan depremden sonra Türkiye'yi ziyaret eden ilk dışişleri bakanı olmuştur (Abe, 2004). Bu sıkıntılı günlerde Japonya'nın arama kurtarma ve ihtiyaç malzemeleri yardımında bulunmasının yanı sıra deprem bölgesinin yeniden imarında kullanılmak üzere 23,6 milyar Japon yeni tutarında kredi ve hibe desteğinde bulunması iki millet arasındaki mevcut duygusal bağı daha da güçlendirmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2000). Japonya'nın Tōhoku bölgesinde 11 Mart 2011'de çok şiddetli bir deprem yaşanmış ve bu sefer de Türkiye, gönderdiği 32 kişilik arama kurtarma ekibi ile Japonların yanında olmuştur. Aynı yıl 23 Ekim tarihinde Van merkezli yaşanan büyük deprem nedeniyle Japonya tekrar Türkiye'ye yardım etmiştir. Van'daki arama kurtarma çalışmalarına katılan iki Japon görevli enkaz altında kalmış ve hayatını kaybeden Atsushi Miyazaki'nin ismi şehirdeki okul, klinik ve parklara verilmiştir (Japonya Büyükelçiliği, 2024b). Görüldüğü gibi iki ülkede yaşanan depremler Türk ve Japon milletleri arasındaki ilişkilerde özel bir yere sahiptir.

Türkiye ile Japonya arasındaki üst düzey ziyaretler 2000'li yıllarda da karşılıklı olarak devam etmiştir. Dışişleri Bakanı İsmail Cem, 5 Nisan 2000'de (Dışişleri Güncesi, 2000); Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül de 15 Nisan 2004'te resmi muhataplarının daveti üzerine Japonya'ya gitmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2003). Diğer taraftan 2003 yılı Japonya'da "Türk yılı" olarak kutlanmıştır. Bu çerçevede "Türk ve Japon Dışişleri Bakanları'nın almış oldukları karar çerçevesinde ilan edilmiş olan ve 17 Şubat 2003 tarihinde başlayıp 31 Mayıs 2004 tarihinde sonra eren 2003 Japonya'da Türkiye Yılı boyunca Japonya'nın çeşitli kentlerinde 100'ü aşkın" (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024) etkinlik gerçekleştirilmiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 11-14 Nisan 2004 tarihleri arasında resmi davetli olarak ilk kez Japonya'ya gitmiş ve Türk yılı etkinliklerine iştirak ederek Japonya Başbakanı ve İmparatoru ile görüşmeler gerçekleştirmiştir (Hürriyet Gazetesi, 15 Nisan 2004). Japonya'daki Türk yılı münasebetiyle Türkiye'den Japonya'ya Başbakan Yardımcısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanı, Kültür ve Turizm Bakanı, Dışişleri Bakanı ve Başbakan düzeyinde ziyaretler yapılmıştır (Abe, 2004). 2004 yılı, Türkiye ile Japonya arasındaki yakın iş birliğinin en önemli ürünlerinden olan Marmaray Projesi ile ilgili yaşanan gelişmeler nedeniyle de önemlidir. Finansmanının temeli, 1999'da Türkiye ve Japon Uluslararası İşbirliği Bankası (JBIC) arasında yapılan bir anlaşmayla sağlanan Marmaray'ın sözleşmesi Mayıs 2004'te imzalanmış, temeli ise Ağustos 2004'te atılmıştır. Boğaz tüp geçiş uzunluğu 13,6 km olan demiryolu projesinin toplam uzunluğu ise 76,3 km'dir. Marmaray, 3'ü yeraltında ve 37'si yüzeyde olmak üzere toplam 40 istasyondan oluşmaktadır (Anadolu Ajansı, 29 Ekim 2013; Balkaya, 2007).

Japonya Başbakanı Shinzo Abe, Ocak 2006'da Türkiye'ye gelmiştir. Abe'nin bu ziyareti, bir Japon Başbakanı'nın Türkiye'yi yaklaşık 15 yıl sonra ziyaret etmesi bakımından önemlidir.¹⁴ 3-8 Haziran 2008 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Japonya'ya yaptığı ziyaret, iki ülke ilişkileri açısından tarihi önemdedir. Her ne kadar Turgut Özal Cumhurbaşkanı sıfatıyla Japonya'yı ziyaret etmiş olsa da Abdullah Gül'ün ziyareti Cumhurbaşkanı düzeyinde Türkiye'den Japonya'ya yapılmış ilk resmi ziyaret niteliğindedir. Gezisi sırasında Tokyo ve Osaka'da resmi temaslarda bulunan Abdullah Gül, Kushimoto'daki Ertuğrul Şehitlik Anıtı'nda yapılan anma törenine katılmıştır. Ayrıca Gül, görüştüğü Japon İmparatoru Akihito'yu "2010 Türkiye'de Japonya Yılı" vesilesiyle Türkiye'ye davet etmiştir (CNNTÜRK, 8 Haziran 2008).

14 Japonya Başbakanı Toshiki Kaifu'nun Ekim 1990'daki Türkiye ziyareti, Başbakan seviyesinde Japonya'dan Türkiye'ye yapılmış ilk ziyarettir (Abe, 2004).

Türk-Japon ilişkileri bakımından 2013 yılında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Japon Başbakan Shinzo Abe bu yıl içinde Türkiye'yi iki kez ziyaret etmiştir. Abe'nin Mayıs ayındaki ilk ziyaretinde iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesini amaçlayan bir bildiri imzalanmıştır. İstanbul'un Anadolu yakasında Türk Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nin kurulması bu çerçevede hayata geçirilmesi planlanan önemli projelerden biri olarak ilan edilmiştir (Japonya Büyükelçiliği, 2024b). Japon Başbakan ikinci ziyaretinde ise yapımı yaklaşık 9 yıl süren Marmaray'ın 29 Ekim 2013'teki açılışına katılmıştır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile Japonya Başbakanı Shinzo Abe, ertesi gün yaptıkları görüşme sonrasında da iki ülke arasındaki ilişkilerin 'Stratejik Ortaklık' seviyesine yükseltildiğini açıklamışlardır (Anadolu Ajansı, 30 Ekim 2013). Recep Tayyip Erdoğan, 2014 yılında Başbakan, 2015 yılında ise Cumhurbaşkanı sıfatıyla Japonya'da temaslarda bulunmuştur. Erdoğan, Ocak 2014'teki ziyaretinde Başbakan Shinzo Abe ile bir araya gelmiş ve Türk Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nin kuruluşuna dair bir muhtıra ile afet yönetimi ve sağlık alanlarında iş birliğini öngören niyet mektuplarını imzalamıştır (TRT Haber, 7 Ocak 2014). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ekim 2015'teki ziyaretinde ise İmparator Akihito ve Başbakan Shinzo Abe ile görüşmüş ve kendisine Waseda Üniversitesi tarafından fahri doktora unvanı takdim edilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 8 Ekim 2015). 2016 yılında Türk-Japon ortaklığında hayata geçirilen en önemli projelerden biri olan Osmangazi Köprüsü'nün açılışı gerçekleştirilmiştir. İzmit Körfezi'ni kuzey-güney yönlü birbirine bağlayan 2.682 m uzunluğa ve 1.550 m orta açıklığa sahip olan asma köprü, 30 Haziran 2016'da Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından hizmete açılmıştır. Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu Projesi'nin en önemli bölümünü oluşturan köprünün yapımı, Japon IHI Infrastructure Systems ve ITOCHU konsorsiyumu tarafından tamamlanmıştır (Japonya Büyükelçiliği, 2024b).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Osaka'daki G-20 Liderler Zirvesi'ne katılmak ve çeşitli temaslarda bulunmak üzere 27 Haziran-1 Temmuz 2019 tarihleri arasında Japonya'ya resmî bir ziyaret gerçekleştirmiştir. G-20 zirvesi kapsamında çeşitli ülkelerin devlet başkanları ve başbakanları ile görüşmeler gerçekleştiren Erdoğan, Japonya İmparatoru Naruhito ve Başbakan Şinzo Abe ile de bir araya gelmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı, 2019'un Japonya'da "Türk Kültür Yılı" ilan edilmesi münasebetiyle düzenlenen çeşitli etkinliklere de katılmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 27 Haziran 2019). 2020 yılında ise Türk-Japon ortaklığında inşa edilen Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi'nin¹⁵ açılışı yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 20 Nisan 2020'de yaptığı açılışa Japon Başbakan Şinzo Abe, Covid-19 pandemisi nedeniyle video konferans yöntemiyle iştirak etmiştir.¹⁶

Görüldüğü üzere tarihsel süreçte Türkiye ile Japonya arasındaki ilişkilerin genel olarak olumlu seyretmesi ve sürekli gelişim göstermesi iş birliği alanlarını da genişletmiştir. Bu durumun yansıdığı alanların başında ise şüphesiz ekonomi gelmektedir. Türkiye ve Japonya, hayata geçirdikleri büyük ölçekli projelerin yanı sıra geliştirdikleri ticari ilişkilerle de dikkat çekmektedir. Türkiye ve Japonya, aralarındaki ticareti yaptıkları çeşitli anlaşma ve protokoller çerçevesinde sürdürmektedirler. Tablo 1'de iki ülke arasında yapılmış ticari anlaşma ve protokoller gösterilmiştir.

Tablo 1: Türkiye ve Japonya Arasında Ticaretin Altyapısını Oluşturan Anlaşma ve Protokoller

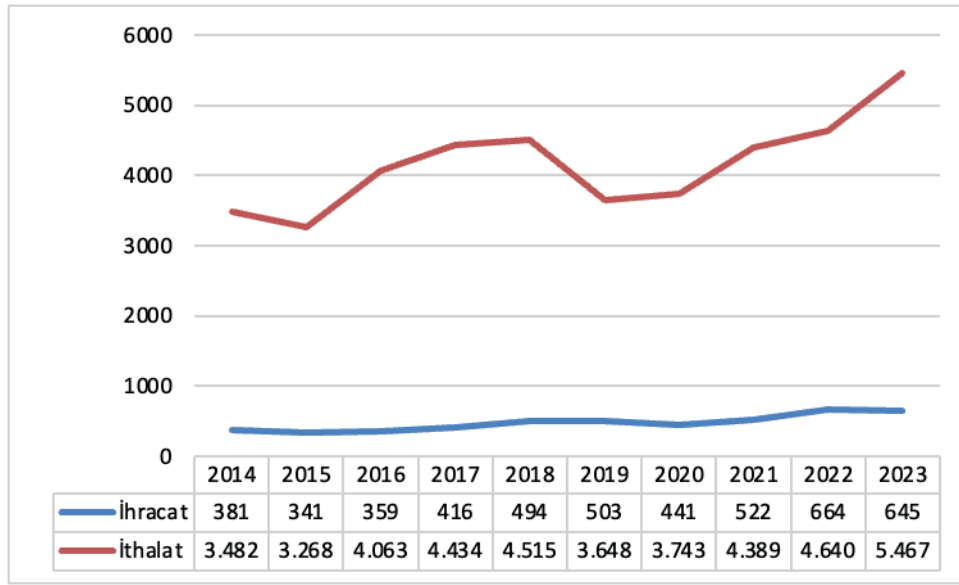
Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi	Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı
Türkiye ile Japonya Arasında Ticaret ve Tediye Anlaşmaları	08.02.1955	07.05.1955/9000
Türkiye Cumhuriyeti ile Japonya Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma	12.02.1992	21.11.1992/21412
Türkiye Cumhuriyeti ile Japonya Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması	08.03.1993	22.09.1994/22059
Türkiye-Japonya Ekonomik İş Birliği Mutabakat Metni	21.07.2012	-

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı, 2024a

- 15 Hastaneye Türk-Japon dostluğunun bir simgesi olması amacıyla bu isim verilmiş ve hastane bahçesine çam ve sakura ağaçları dikilmiştir. Çünkü çam ağacı Türk kültüründe "bereketi"; kiraz çiçeği ağacı olarak adlandırılan Sakura ise Japon kültüründe "kusursuz güzelliği" temsil etmektedir.
- 16 Türkiye-Japonya ilişkilerinin gelişiminde çok büyük katkısı bulunan ve Japonya'da en uzun süre (8 yıl) başbakanlık yapan siyasetçi olan Şinzo Abe, 8 Temmuz 2022'de seçim çalışmaları kapsamında bulunduğu Nara'da uğradığı bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir. Saldırın faili olan Japonya Deniz Öz Savunma Kuvvetleri'ne mensup eski asker Abe'yi "politikalarından hoşnut olmadığı için" öldürdüğünü söylemiştir (BBC, 8 Temmuz 2022). Şinzo Abe, Japon Anayasası'ndaki konvansiyonel ordu kurulmasını yasaklayan 9. Maddenin kaldırılmasını ve ülkesinin benimsediği "pasifist" tavrı terk etmesi gerektiğini savunan tutumu ile dikkat çekmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere Türkiye ile Japonya arasındaki ticari ilişkiler 1955, 1992 ve 1993 tarihli anlaşmalar ile 2012 tarihli mutabakat metni temelinde yapılmaktadır. Ayrıca Turgut Özal’ın Mayıs 1985’teki Japonya ziyaretinin ardından onun talebi üzerine iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla Türkiye-Japonya İş Konseyi’nin kurulması da önemli bir gelişmedir. 17 Ekim 1986’da ilk genel kurulunu toplayan Konsey, Türkiye ve Japonya arasındaki ticari ilişkileri artırmak ve Türkiye’deki Japon yatırımlarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır (DEİK, 2024).

Japonya, 2000’li yıllara kadar Türkiye’nin Asya-Pasifik bölgesiyle yaptığı ticarete ilk sırada yer almıştır. Ancak bu dönemde Çin’in hızlı gelişimine bağlı olarak Türkiye ile olan dış ticaretini artırması Japonya’yı ikinci sıraya geriletmiştir (Cankara & Cankara, 2021). Fakat iki ülke arasındaki ticaret hacmi dalgalanma gösterse de belli bir seviyede devam etmiştir. Şekil 2’de 2014-2023 yılları arası dönemde Türkiye ile Japonya arasındaki dış ticaret miktarları gösterilmiştir.

Şekil 2: Türkiye-Japonya Dış Ticareti (2014-2023) (milyon dolar) (TÜİK, 2024)

Şekil 2’de görüldüğü üzere Türkiye, Japonya ile yaptığı ticarete net bir ithalatçı olduğu için sürekli dış ticaret açığı vermektedir. 2014 ve 2015’te yaklaşık 3 milyar dolar seviyesinde olan Türkiye’nin dış ticaret açığı 2018’de 4 milyar dolara yükselmiş, 2019’da 3,1 milyar dolar, 2020’de 3,3 milyar dolar ve 2021’de de 3,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin Japonya ile olan ticaretindeki açık 2022 yılında hızlı bir artışla yaklaşık 4 milyar dolara ve 2023 yılında ise 4,8 milyar dolara ulaşmıştır. Buna göre iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi 6 milyar doların üzerindedir (DEİK, 2023; TÜİK, 2024). Türkiye, Japonya’ya tarım ve gıda ürünleri başta olmak üzere, tekstil, kimyevi maddeler, toprak ve orman ürünleri ile savunma sanayisi ürünleri ihraç ederken; Japonya’dan otomobil, karayolu taşıtları için aksam ve parçalar, metalurji mamulleri, makineler ve elektrik-elektronik ürünleri ithal etmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2024b; TİM, 2023). Görüldüğü gibi Türkiye’nin Japonya’ya katma değeri daha düşük ürünler satın katma değeri daha yüksek ürünler satın alması bu ülkeye karşı verdiği dış ticaret açığını izah etmektedir.

Türkiye ile Japonya arasındaki yakın ilişkiler görüldüğü üzere hemen her alanda pozitif bir seyir izlemektedir.¹⁷ Ancak son dönemde PKK odaklı yaşanan gelişmeler iki ülke arasında kısa süreli bir soruna neden olmuştur. Japonya Kamu Güvenlik ve İstihbarat Ajansı (PSIA), Kasım 2023’te hazırladığı uluslararası terör örgütleri listesine daha önce yer verdiği PKK’yı dâhil etmemiştir. Türkiye’nin duruma tepki göstermesi üzerine Japonya’nın Ankara Büyükelçiliği, “Japonya hükümeti, PKK’yı 2002 yılı itibarıyla terörist vb. gibi mal varlığı dondurulması gereken örgütler arasına dâhil etmiştir ve PKK tarafından

17 Japonya, gelişmiş ülkeler içinde Türk vatandaşlarından vize talep etmeyen tek ülkedir. Türk vatandaşları, 90 güne kadar Japonya’da vizesiz olarak bulunabilmektedir.

gerçekleştirilen terör eylemlerini kınamaktadır. Japonya hükümetinin bu politikasında herhangi bir değişiklik yoktur.” (Japonya Büyükelçiliği, 6 Aralık 2023) şeklinde bir açıklama yaparak PKK'nın söz konusu listede yer almaya devam ettiğini bildirmiştir. Böylelikle Türkiye ve Japonya'nın yapıcı tutumları sayesinde bu sorun büyümeden çözülmüştür. Ancak iki ülke arasında yaşanan bu sorun, Türkiye'nin Japonya ile olan ilişkilerinde terör başlığını da öncelikli konular arasında tutması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye ile Japonya arasındaki diplomatik ilişkiler, genel olarak pozitif seyretmiş ve bu yıl itibarıyla 100. yılına ulaşmıştır. Türk ve Japon milletlerinin birbiri hakkında sahip olduğu olumlu tutumu her iki ülkede de gözlemek mümkündür. Böylesi samimi bir dostluk temelinde yürütülen iki ülke arasındaki ilişkilerin yüzyılı tamamlaması, Türkiye ve Japonya'da düzenlenen çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır. Bu çerçevede gerçekleştirilen en çarpıcı faaliyetlerden biri de TCG Kınalıada korvetinin “Türkiye ile Japonya Arasındaki İlişkilerin Tesisi'nin 100. Yıl Dönümü” ve “Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya Seyri'nin 134. Yıl Dönümü” kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetlerdir. 8 Nisan 2024'te Foça'dan yola çıkan gemi, Ertuğrul Fırkateyni'nin rotasını takip ederek 8-11 Haziran'da Kushimoto, 12-16 Haziran'da Tokyo ve 8-21 Haziran'da da Hiroşima ziyaretlerini gerçekleştirerek gezisini tamamlamıştır. TCG Kınalıada, Japonya'da bulunduğu süre zarfında yaklaşık 3 bin Japon tarafından ziyaret edilmiştir (Anadolu Ajansı, 22 Haziran 2024; T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 2024). Türkiye ve Japonya'da gerçekleştirilen film festivalleri, belgesel gösterimi, atölye çalışmaları, sergi ve yarışmalar, üniversitelerde düzenlenen sempozyum ve diğer organizasyonlar söz konusu kutlamalar çerçevesinde sayılabilecek diğer bazı etkinliklerdir.¹⁸

SONUÇ

Asya Kıtası'nın iki ucunda yer alan Türkiye ve Japonya, aralarındaki coğrafi uzaklığa rağmen yakın ilişkiler içinde olmuştur. İki ülke arasındaki olumlu ilişkilerin gelişim sürecine bakıldığında eşine az rastlanır bir durumla karşılaşılmaktadır. Aralarında binlerce km mesafe bulunan Türk ve Japon milletleri, yaşadıkları acılı ve sıkıntılı dönemlerde birbirinin yardımına koşarak desteğini göstermiştir. 1890 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na ait Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya'nın Kushimoto kıyısında batması ile başlayan bu süreç, 1985'te İran'da mahsur kalan Japonların tahliye edilmesi ve iki ülkede yaşanan depremlerde tarafların birbirine yardım etmeleri ile sürmüştür. Toplumlar arasında kuvvetli bir duygusal bağ oluşturan bu hadiselerin şüphesiz devletler arası ilişkilere de yansımaları olmuş ve iki ülke yetkilileri defalarca birbirini ziyaret etmiştir.

Japonya'nın 6 Ağustos 1924 tarihinde Lozan Antlaşması'nı onaylaması ile başlayan Türkiye ile Japonya arasındaki diplomatik ilişkiler olumlu bir seyir ve gelişim içinde günümüze kadar devam etmiştir. Her ne kadar Türkiye II. Dünya Savaşı'nın son döneminde sembolik olarak Japonya'ya savaş ilan etmiş olsa da iki ülke hiçbir zaman sıcak bir çatışmanın içinde olmamıştır. Türkiye ve Japonya, Soğuk Savaş Dönemi'ni aynı ittifak bloğu içinde geçirmiş ve Soğuk Savaş sonrası dönemde de ilişkilerini hızlı bir şekilde geliştirmiştir. Bu yakınlığın bir sonucu olarak 2003 yılı “Japonya'da Türk Yılı” olarak ilan edilirken; 2010 yılı da “Türkiye'de Japon Yılı” olarak kutlanmıştır. Şüphesiz iki ülke arasındaki bu yakınlığın kurulmasında karşılıklı yapılan üst düzey ziyaretlerin büyük katkısı olmuştur. Japonya'dan Türkiye'ye Prens, Başbakan ve bakan düzeyinde çok sayıda ziyaret yapılırken Türkiye'den Japonya'ya da Cumhurbaşkanı, Başbakan ve bakan düzeyinde birçok ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretler içinde Adnan Menderes (1958), Turgut Özal (1985), Süleyman Demirel (1992), Abdullah Gül (2008) ve Recep Tayyip Erdoğan'ın (2004, 2014, 2015, 2019) Başbakan ve/veya Cumhurbaşkanı olarak yaptıkları ziyaretler öne çıkanlardır. Japonya'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen ziyaretler içinde en önemlileri ise Japon Başbakan Shinzo Abe'nin (2006, 2013) yaptıklarıdır.

Türkiye ile Japonya arasındaki yakın ilişkiler iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari hayatı da derinden etkilemiştir. Bu çerçevede iki ülke arasında 6 milyar doların üzerinde bir dış ticaret hacmi oluşmuş ve Japonlar Türkiye'de çok önemli özel sektör yatırımları ile alt ve üstyapı projelerine imza atmıştır. Şüphesiz bunlar içinde 2013 yılında açılışı yapılan Marmaray ile 2016 yılında hizmete alınan Osmangazi Köprüsü en önemlileridir. Ancak iki ülke arasındaki veriler değerlendirildiğinde mevcut dış ticaret hacminin potansiyelinin altında olduğu ve Türkiye'nin sürekli açık verdiği görülmektedir. Bu nedenle

18 Bu çerçevede Japonya'nın Türkiye'de düzenlediği etkinliklerin listesi için bkz: https://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_tr/100Etkinlik.html

Türkiye'nin ticari dengesini iyileştirmeye yönelik yeni iş birliği alanlarını değerlendirmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Öte yandan 2002 yılından itibaren Japonya'nın terör listesinde yer alan PKK'ya 2023 yılında hazırladığı listede yer vermemesi iki ülke arasında kısa süreli bir sorun oluşturmuş ancak Türkiye'nin tepkisi üzerine Japonya Büyükelçiliği'nin yaptığı bir açıklama ile söz konusu durumun düzeltildiği belirtilmiştir.

Tarihi geçmişin etkisiyle iki millet arasında oluşan duygusal bağ ve karşılıklı olumlu algı, hemen her alanda büyük bir iş birliği potansiyeline işaret etmektedir. Bu çerçevede iki ülke arasındaki dış ticareti artırmak, yüksek öğretim başta olmak üzere eğitim alanı ile doğal afetler ve sağlık sektöründe iş birliğini geliştirmek en önemli öncelikler arasında yer almalıdır. Türkiye ile Japonya arasındaki diplomatik ilişkilerin 100. yılına ulaştığı ve etkinliklerle kutlandığı bu günlerde söz konusu hedefler oldukça ulaşılabilir niteliktedir.

| EXTENDED ABSTRACT |

Türkiye-Japan Relations: A Hundred-Year Assessment

Fahrettin TEPEALTI

INTRODUCTION

The first official contact between the Turks and the Japanese took place during the Meiji period, who ended Japan's national isolation period and opened the country's doors to the outside world, and diplomatic relations between the parties began with Genichiro Fukuchi's visit, who was assigned to report on the status of the Ottoman Empire in 1871 (Arık, 1991). Sultan Abdulhamit II, who wanted to reciprocate the Imperial medal presented to him during this visit, sent the Ertuğrul Frigate to Japan. The vessel master Osman Pasha, who presented the Ottoman medal to the Japanese Emperor, was caught in a severe typhoon on the way back with his crew, and the Ertuğrul Frigate sank off the coast of Japan on September 16, 1890. This sad event not only established an emotional tie between the two countries, but also brought convergence in every field. Positive relations between the parties continued in the period following the proclamation of the Republic. Japan ratified the Treaty of Lausanne on August 6, 1924, and this marked the commencement of diplomatic relations between the two countries. During this period, the opening of the Japanese Government's first embassy in the Middle East in Türkiye (1925) is valuable in that it shows the importance it attaches to the relations between the two countries. (Japanese Embassy, 2024a). Despite being members of different alliances in World Wars I. and II., Türkiye and Japan did not directly enter into a war and the relations between them did not suffer any material damage.

Turks and Japanese, settled at the opposite ends of the world's largest continent, have had positive relations in general despite the distance of approximately 8,500 km between them. Today, it seems that the peoples of the two countries have a positive perception of each other. As a reflection of this fact, 2024, the 100th anniversary of diplomatic relations between Türkiye and Japan, is being celebrated with various events covering different fields.

METHOD

Methods of observation and situation analysis, the qualitative research methods, are used in the study. Situation analysis is a research method by which the study subject is examined through collection of multiple data. In this method, the researcher takes advantage of scrutinizing the subject that is limited in time, thanks to the data generated from multiple sources (Chmiliar, 2010; Creswell, 2007; Merriam, 2013). As a requirement of this approach, the information obtained from the literature review, newspaper news of the period, archive documents, and public data of the Turkish and Japanese Foreign Ministries and Embassies are the main sources of the study. In addition, information and visuals generated through interviews, observations

and examinations in the Japanese cities of Tokyo, Yokohama, Osaka, Kyoto, Wakayama and Kushimoto under the “Loyalty to History: Ertuğrul Project”, which was held between 8 September and 16 September 2017, were also used. In this context, the study focuses on the development of historical, political, economic and sociocultural relations between the two countries and tries to explain the factors affecting this process with a holistic approach.

FINDINGS AND DISCUSSION

The Turning Point of Turkish-Japanese Relations: Ertuğrul Frigate Disaster

The visit of the Japanese Prince, Komatsu Akihito, in 1887 is important in terms of the development of Turkish-Japanese relations during the Ottoman period. The Prince, who was welcomed with great interest in Istanbul, presented Sultan Abdulhamid II with the medal of Emperor Meiji during his introduction. As a response to the medal presented to him and in order for young sailors in the Ottoman Navy to gain experience, Sultan Abdulhamid II sent the Ertuğrul Frigate under the command of Osman Bey to Japan on 14 July 1889 (Turp, 2021).

The voyage of the Ertuğrul Frigate was quite troublesome due to environmental and technical reasons, but it finally reached its planned destination, Yokohama Port, on June 7, 1890. The crew of the Ertuğrul Frigate was welcomed warmly in Japan, and the vessel master, Osman Pasha, presented Emperor Meiji with the badge of honor sent by Sultan Abdulhamid II (Özyürek, 2016). Having fulfilled their duties in Japan, the ship's crew started their return journey on September 15, 1890, upon the order from Istanbul, despite the warnings of Japanese experts stating that “the ship's steam engine must be repaired”, and the Ertuğrul Frigate was caught in a severe typhoon affecting the region and sank after hitting the rocks at Kashinozaki Cape in Wakayama city on September 16, 1890. 587 of the ship's crew, including the vessel master, Osman Pasha, were martyred (Yılmaz, 2015), and the remaining Turkish sailors were saved with the help of nearby Japanese villagers and fishermen. The surviving 69 crew members of the Ertuğrul Frigate were later taken to Istanbul with the battleships belonging to the Japanese Navy, Hiei and Kongo (Kuşkulu, 2022). This tragic incident of the Ertuğrul Frigate is not only remembered with deep sadness in Turkish history, but also became the greatest architect of the establishment of the friendship tie between the two nations.

Türkiye-Japan Relations in the Early Republic Period

Japan recognized the Republic of Türkiye on 6 August 1924 with the Treaty of Lausanne and expressed its willingness to develop the diplomatic relations (Thobie, 2012). With the commencement of official relations between the two countries, Japan established their diplomatic representation in Istanbul on March 23, 1925; and Türkiye did the same in Tokyo on July 7, 1925 (Nagata, 2001). One of the most important initiatives in respect of the development of Türkiye-Japan relations during this period was the Türkiye visit of Prince Nobuyoto Takamatsu, the brother of the Japanese Emperor. The Prince, who went to Türkiye from Greece as part of his foreign trip with his wife, arrived in Istanbul on January 12, 1931, and then went to Ankara to meet with the President Mustafa Kemal Atatürk (Cumhuriyet Newspaper, January 13, 1931). “Turkish-Japanese relations, which started late but developed in a short period of time, was cut prior to the end of World War II by Türkiye declaring war against Japan on February 23, 1945, and diplomatic relations could only begun in 1952” (Özyürek, 2016).

When World War II began, Japan took its place in the war as one of the main actors, while Türkiye made maximum efforts not to participate in the war. However, when it came to the end of the war, Türkiye first cut off all relations with Japan in January in order to gain a place in the new world order designed by the Allied Powers and made a symbolic declaration of war against Japan on February 23, 1945 (Armaoğlu, 2021).

Türkiye-Japan Relations in the Cold War Era

Between 1945 and 1951, corresponding to the beginning of the Cold War, Japan was under the US occupation, and during this period, Douglas Mac Arthur, the American General, was at the center of the decision-making mechanism in the country. With the new constitution that came into force in 1947, Japan transitioned to a parliamentary republic under which the emperor is the head of state of, and the Prime Minister is the head of government (Palacioğlu, 2018). As per Article 9 of the new constitution, which was dictated by General Mac Arthur, Japan has become a “fully disarmed state” and its ability to war was eliminated. On September 8, 1951, the San Francisco Peace Treaty was signed, officially ending the World War II. Thus, Japan officially gained its independence and had a wider field of action with this agreement signed between 49 countries, including Türkiye. Upon becoming effective of the San Francisco Peace Treaty and reciprocal ambassador appointments, the relations between Türkiye and Japan were revived.

During this period, Prime Minister Adnan Menderes’ visit to Japan is of great importance for the development of relations between the two countries. This visit, which Menderes made between 20-25 April 1958 as part of his Far East trip, was the first official visit from Türkiye to Japan at the level of a Prime Minister. Another politician who cared about relations with Japan during this period was Turgut Özal. Özal has expressed several times his goal of “making Türkiye the Japan of the Middle East” (Daban, 2017) and continued his interest in Japan, which he cited as an exemplary country in development. He went to Japan this time as the Prime Minister, where he visited in 1969 and 1970 as the Undersecretary of SPO (State Planning Organization), and as the Minister of State in 1981, and the Deputy Prime Minister between 19-22 May 1985. Özal attended the funeral of Japan’s Emperor Hirohito as the Prime Minister in February 1989 and attended as the President the Turkish Week in Osaka on the occasion of the centennial of Turkish-Japanese relations in June 1990, and the coronation ceremony of Japan’s Emperor Akihito in November 1990. (Abe, 2004). Despite the geographical distance between the two countries, the frequency of Turgut Özal’s visits to Japan is important since it shows the importance he attaches to this country.

Türkiye-Japan Relations in the Post-Cold War Era

Relations between Türkiye and Japan, which were within the Western Alliance during the Cold War, intensified in every field in this new period and reciprocal visits continued. The Prime Minister of that period, Süleyman Demirel, went to Japan with the Minister of Foreign Affairs, Hikmet Çetin, and the Minister of State, Cavit Çağlar, between 28 November and 5 December 1992 (T.R. Ministry of Foreign Affairs, 1994). High-level visits between Türkiye and Japan continued in the 2000s. On the other hand, 2003 was celebrated as the “Turkish Year” in Japan. On the occasion of the Turkish Year in Japan, visits were made from Türkiye to Japan at the level of Deputy Prime Minister, Speaker of the Turkish Grand National Assembly (GNAT), Minister of Culture and Tourism, Minister of Foreign Affairs and Prime Minister (Abe, 2004).

Japanese Prime Minister Shinzo Abe visited Türkiye in January 2006. This Abe’s visit is important as a Japanese Prime Minister visited Türkiye after approximately 15 years. President Abdullah Gül’s visit to Japan between 3-8 June 2008 is of historical importance for the relations between the two countries. Although Turgut Özal visited Japan in his capacity as President, Abdullah Gül’s visit was the first official visit from Türkiye to Japan at Presidential level. There were important developments in 2013 in terms of Turkish-Japanese relations. The Japanese Prime Minister, Shinzo Abe, visited Türkiye twice in that year. Recep Tayyip Erdoğan made contacts in Japan as Prime Minister in 2014, and as President in 2015. The President, Recep Tayyip Erdoğan, paid an official visit to Japan between 27 June and 1 July 2019 to attend the G-20 Leaders Summit in Osaka and hold various contacts. Besides, the President also participated in various events organized on the occasion of the declaration of 2019 as the “Year of Turkish Culture” in Japan (Presidency of the Republic of Türkiye, 27 June 2019). As it is seen, the positive and continuous development of relations between Türkiye and Japan throughout the historical process in general has also expanded cooperation areas. Undoubtedly, economics is one of the areas where this situation is reflected. Türkiye and Japan attract attention with their commercial relations they have developed as well as the large-scale projects they have implemented.

CONCLUSION

Diplomatic relations between Türkiye and Japan, which started with Japan's ratification of the Treaty of Lausanne on August 6, 1924, have continued in a positive and progressive manner until today. Although Türkiye II. Although Türkiye symbolically declared war against Japan in the last period of World War II, the two countries have never had a hot conflict. Türkiye and Japan spent the Cold War Era in the same alliance bloc and rapidly developed their relations in the post-Cold War period. As a result of this relationship, whereas the year 2003 was declared as the "Turkish Year in Japan"; the year 2010 was celebrated as the "Year of Japan in Türkiye". Undoubtedly, reciprocal high-level visits have materially contributed to the establishment of this relationship between the two countries.

The emotional tie and mutual positive perception formed between the two nations under the influence of the historical past indicate a great potential for cooperation in almost every field. In this context, increasing the foreign trade between the two countries and improving the cooperation in the field of education, especially the higher education, natural disasters and health sectors should be among the most important priorities. These goals are quite achievable these days when diplomatic relations between Türkiye and Japan have reached their 100th anniversary and are celebrated with events.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Abdullah, E. (2019). *Küresel sistemde çok kutupluluk ve Şangay İşbirliği Örgütü*. (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Abe. T. (2004). Japonya ve Türkiye arasındaki diplomatik ilişkilerin 80. yıl dönümü anısına Japonya ve Türkiye – Dün, Bugün, Yarın, 30 Haziran 2024 tarihinde <https://www.tr.emb-japan.go.jp/files/000237953.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Akşam Gazetesi. (1952, 22 Ekim). Yeni elçiler listesi yüksek tasdikten çıktı, 30 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.gastearsivi.com/gazete/aksam/1952-10-22/1> adresinden edinilmiştir.
- Anadolu Ajansı. (2013, 30 Ekim). Türkiye ve Japonya "Stratejik Ortak", 1 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-ve-japonya-stratejik-ortak/208085#> adresinden edinilmiştir.
- Anadolu Ajansı. (2024, 22 Haziran). TCG KINALIADA, Türk-Japon ilişkilerinin 100. yılında yaptığı Japonya gezisini tamamladı, 24 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/tcg-kinaliada-turk-japon-iliskilerinin-100-yilinda-yaptigi-japonya-gezisini-tamamladi/3255327> adresinden edinilmiştir.
- Arık, U. (1991). *A century of Turkish-Japanese relations a special partnership*. Tokyo: Published by Simul International.
- Armaoğlu, F. (2021). *Türk dış politikası tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Arslan, M. M. (1992). *1890 Ertuğrul faciası*. (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- BBC. (2022, 8 Temmuz). Japonya başbakanı silahlı saldırıda öldürüldü, 24 Haziran 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/62088739> adresinden edinilmiştir.
- BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30-11-1-0/225-26-3.
- Belkaya, H. (2007). Marmaray projesi. 5. *Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 277-279.
- Bulut, E. Ç. (2020). Ertuğrul faciasının Trabzonlu şehitleri. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 365-383. <https://doi.org/10.31765/karen.757896>
- Cankara, P., & Cankara, Y. (2021). Tarihsel süreçten 2000'li yıllara Türkiye'nin Japonya ile olan siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkileri. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 504-520. <https://doi.org/10.33905/bseusbed.1034313>
- Chmiliar, I. (2010). *Multiple-case designs*. In A. J. Mills, G. Eurepas & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp 582-583). USA: SAGE Publications.
- CNNTÜRK. (2008). Gül'ün Japonya ziyareti sona erdi, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.cnnturk.com/turkiye/gulun-japonya-ziyareti-sona-erdi> adresinden edinilmiştir.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. USA: SAGE Publications.
- Cumhuriyet Gazetesi. (1931). Prens Takamatsu Hz. dün Ankara'ya gitti, 18 Haziran 2024 tarihinde <https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1931-01-13/1> adresinden edinilmiştir.
- Çelikler, Y. (2020). *Dostluk ve işbirliği bağlamında Türk – Japon ilişkileri*. (Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa).
- Daban, C. (2017). Turgut Özal dönemi Türkiye dış politikası. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(33), 77-96. <https://doi.org/10.30976/susead.327659>

- DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu). 2023. *Japonya bilgi notu*, 18 Haziran 2024 tarihinde <https://www.deik.org.tr/uploads/japonya-bilgi-notu-ocak-2023.pdf> adresinden edinilmiştir.
- DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu). 2024. *Türkiye – Japonya İş Konseyi*, 18 Haziran 2024 tarihinde <https://www.deik.org.tr/turkiye-asya-pasifik-is-konseyleri-turkiye-japonya-is-konseyi> adresinden edinilmiştir.
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. (2015). *Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya seyrininin 125.yıldönümü anısına*. (Haz. Serhan Aras ve Mehmet Yüksel), İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü.
- Dışişleri Güncesi. (2000). Dışişleri güncesi Nisan 2000, 13 Haziran 2024 tarihinde <http://diad.mfa.gov.tr/diad/gunce/nisan-2000.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Esenbel, S. (2002). Türk-Japon ilişkilerinin tarihi. *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 13, Editörler: Hasan Celal Güzel, Prof. Dr. Kemal Çiçek, Prof. Dr. Salim Koca, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Hürriyet Gazetesi. (2004, 5 Şubat). Yüzyılın operasyonu, 12 Haziran 2024 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yuzyilin-operasyonu-38565277> adresinden edinilmiştir.
- Hürriyet Gazetesi. (2004, 15 Nisan). Başbakan Erdoğan, Türkiye'ye döndü, 17 Haziran 2024 tarihinde https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/basbakan-erdogan-turkiye-ye-dondu_ID485934/ adresinden edinilmiştir.
- İlgürel, M. (1994). Japonya'da Türk tarihi üzerindeki araştırmalar (16 Ağustos 1945 – 31 Ekim 1992). *Belleten*, 58(223), 751-782.
- Japonya Büyükelçiliği. (2023). 11 Haziran 2024 tarihinde https://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_ja/11_000001_00950.html adresinden edinilmiştir.
- Japonya Büyükelçiliği. (2024a). Japonya ile Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin tesisinin 100. yıldönümü, 17 Haziran 2024 tarihinde https://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_tr/JaponyaTürkiye100.html adresinden edinilmiştir.
- Japonya Büyükelçiliği. (2024b). Türkiye ile Japonya arasındaki ilişkiler bunları biliyor muydunuz? 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.tr.emb-japan.go.jp/files/000244836.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Kahraman, C. (2017). Asya'nın iki ucundan görüşler: Türkiye-Japonya algısı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 73-86.
- KGM (Karayolları Genel Müdürlüğü). (2024). Fatih Sultan Mehmet Köprüsü, 18 Haziran 2024 tarihinde <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Bolgeler/1Bolge/FatihSultanMehmetTarihce.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Koç, K. (2020). Ülke tanıtımı Japonya. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 125-134.
- Kösebalaban, H. (1998). Japon grand stratejisi: Yirminci yüzyıl Japon dış politikasında süreklilik ve değişim. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 5, 57-98.
- Kurt Güveloğlu, G. (2014). The foreign policy of Japan according to the annual report of Turkey's Tokyo Embassy 1933. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(10), 739-747.
- Kuşçulu, A. (2022). Osmanlı dergilerinde Japonya (1868-1912). *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, 201-228.
- Lee, H.S. (2001). Japonya. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 23, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Matsutani, H. (1994). *Japonya'nın dış politikasında Türkiye'nin yeri ve önemi*. (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Ed.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Milliyet Gazetesi. (1931, 19 Ocak). Japon Prensinin dünkü ziyaretleri, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.gastearsivi.com/gazete/milliyet/1931-01-19/1> adresinden edinilmiştir.
- Milliyet Gazetesi. (1953, 14 Mayıs). 10 Haziran 2024 tarihinde <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarikh=1953.05.14> adresinden edinilmiştir.
- Milliyet Gazetesi. (1958, 20 Nisan). Başvekil dün Japonya'ya gitti, 10 Haziran 2024 tarihinde <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarikh=1958.04.20> adresinden edinilmiştir.
- Milliyet Gazetesi. (1958, 23 Nisan). Menderes, Hirohito ile görüştü, 10 Haziran 2024 tarihinde <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarikh=1958.04.23> adresinden edinilmiştir.
- Misawa, N. (2003), Relations between Japan and the Ottoman Empire in the 19th Century: Japanese public opinions about the disaster of the Ottoman Battleship Ertuğrul (1890). *Annals of Japan Association for Middle East Studies*, 18(2), 9-19. https://doi.org/10.24498/ajames.18.2_9
- Nagata, Y. (2001). Japonya-Osmanlı ilişkileri. *İslam Ansiklopedisi*, 23, 574-576, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Najmuldeen, A. (2020). II. Dünya Savaşında Japonya'nın uyguladığı Asya katliamları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(8), 191-201.
- Özdemir, Z. (2005). Japon kalkınması ve piyasa özgürlüğünün sonu. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 20(1), 95-106.
- Özyürek, M. (2016). Cumhuriyet Dönemi Türkiye-Japonya ilişkileri çerçevesinde Japon Prensi Takamatsu'nun Türkiye ziyareti. *Atatürk Dergisi*, 5 (2), 15-28.
- Palacıoğlu, T. (2018). *Hiçbir şey tesadüf değildir: Japonya örneğinde dünya ticaret tarihi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

- Resmî Gazete. (1952, 17 Mayıs). Japonya ile barış antlaşması, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8112.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Şen, S. (2018, 16 Haziran). Yüzyılın kurtarma operasyonu, *Akşam Gazetesi*. 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aksam.com.tr/cumartesi/yuzyilin-kurtarma-operasyonu/haber-745528> adresinden edinilmiştir.
- Şirin, T. (2015). “Pasifist” Japonya’da militarist milliyetçilik inşa edilirken. *Anayasa Hukuku Dergisi*, 4 (8), 299-306.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2015, 8 Ekim). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Japonya İmparatoru Akihito ile görüştü, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/35586/cumhurbaskani-erdogan-japonya-impatoru-akihito-ile-gorustu> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2019, 27 Haziran). Japonya, 11 Haziran 2024 tarihinde <https://www.tccb.gov.tr/yurt-disi-ziyaretler/355/106905/japonya#:~:text=Cumhurba%C5%9Fkan%C4%B1%20Recep%20Tayyip%20Erdo%C4%9Fan%2C%20G,Japonya'ya%20resm%C3%AE%20ziyaret%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirdi> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (1952). Türkiye Cumhuriyeti ve diğer müttefik devletler ile Japonya arasında barış andlaşması, eki protokol ve iki beyanname (San Fransisko, 08.09.1951), 2 Temmuz 2024 tarihinde <https://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?2406> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (1994). Dışişleri Bakanlığı 1992 tarihçesi, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://diad.mfa.gov.tr/diad/tarihce/1992-2.pdf> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2000). Dışişleri Bakanlığı 2000 tarihçesi, 9 Haziran 2024 tarihinde <http://diad.mfa.gov.tr/diad/tarihce/2000-2.pdf> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2003). No:209-;11 Aralık 2003, Sayın Bakanın 15-21 Aralık 2003 tarihleri arasında Japonya’ya gerçekleştireceği ziyaret hk., 9 Haziran 2024 tarihinde https://www.disisleri.gov.tr/no_209__11-aralik-2003_-sayin-bakanin-15-21-aralik-2003-tarihleri-arasinda-japonya_ya-gerceklestirecegi-ziyaret-hk_.tr.mfa adresinden edinilmiştir.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024). 2003 Japonya’da Türkiye yılı etkinlikleri, 9 Haziran 2024 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/2003-japonya_da-turkiye-yili-etkinlikleri-_tr.mfa adresinden edinilmiştir.
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı. (2024). TCG KINALIADA Korvetimizin Japonya seyri hakkındaki basın duyurusu, 4 Haziran 2024 tarihinde <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/5d3c3f760cf24f64b33817e05cd043ab> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2024a). İki ülke arasında ticaretin altyapısını oluşturan anlaşmalar ve protokoller, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/japonya/ikili-anlasmalar/iki-ulke-arasinda-ticaretin-altyapisini-olusturan-anlasmalar-ve-protokoller> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2024b). Japonya ülke profili, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/data/635147a413b8760a543229ac/Japonya%20ilyon%C3%9C%20Profili%202024.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Thobie, J. (2012). Atatürk ve dış siyaseti. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 11 (22), 169-177.
- TİM (Türkiye İhracatçılar Meclisi). (2023). Japonya ülke bilgi notu, 9 Haziran 2024 tarihinde https://tim.org.tr/files/downloads/Ulke_Bilgi_Notlar%C4%B1/Japonya%20%C3%9C%20Bilgi%20Notu%20-%20Copy%201.pdf adresinden edinilmiştir.
- Toyota. (2024). Genel bilgiler, 19 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.toyotatr.com/genel-bilgiler> adresinden edinilmiştir.
- TRT Haber. (2014, 7 Ocak). Başbakan Erdoğan, Japonya Başbakanı ile bir araya geldi, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/gundem/basbakan-erdogan-japonya-basbakani-ile-bir-araya-geldi-114494.html> adresinden edinilmiştir.
- Tunaya, T. Z. (2004). *Türkiye'nin siyasi hayatında batılılaşma hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turp, M. (2020). Türkiye-Japonya arasında diplomatik ilişkilerin yeniden tesisi ve siyasi – iktisadi ilişkiler (1951-1960). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (69), 653-669. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat4302>
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2024). Ükelere göre dış ticaret, 2013-2024 (genel ticaret sistemi). 02 Temmuz 2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Dis-Ticaret-104> adresinden edinilmiştir.
- Türk Japon Vakfı. (2024). Tarihçe, 29 Haziran 2024 tarihinde <https://www.tjv.org.tr/tarihce/> adresinden edinilmiştir.
- Uluslan, Ş. (2017). Arşiv belgelerine göre Atatürk Dönemi Türk-Japon ilişkileri (1923-1938). *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, (9), 535-556 <http://dx.doi.org/10.18299/cahij.165>
- Uluslan Şahin, F. Ş. (2001). Türk-Japon ilişkileri (1876-1908). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Vakit Gazetesi. (1931, 4 Ocak). Türk-Japon dostluğunda çok mes’ut bir devre, 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.gastearsivi.com/gazete/vakit/1931-01-14/1> adresinden edinilmiştir.
- Worringer, R. (2004). “Sick man of Europe” or “Japan of the near east”?: Constructing Ottoman modernity in the Hamidian and Young Turk Eras. *International Journal of Middle East Studies*, (36), 207–230. <https://doi.org/10.1017/S002.074.3804362033>
- Yaman, Y., & Özşen, T. (2022). II. Dünya Savaşı sonrası Japonya’sında eğitim sistemi üzerine ilköğretim müfredatı özelinde bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (53), 203-219. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1173526>
- Yazıcı, Y. (2019). Türk basınında Japonya: 1945 Akşam Gazetesi örneği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 169-180. <https://doi.org/10.33537/sobild.2019.10.1.9>
- Yıldız, Ö. (2019). II. Dünya Savaşına genel bir bakış. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(12), 62-75.

Yılmaz, H. (2015). Türk tarih ve edebiyatında Ertuğrul Fırkateyni: Tarih ilmi açısından bir muammanın tahlili. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2(7), 80-97.